

وزیر آموزش، هنر و علوم وقت تصمیمی اتخاذ کرد که به موجب آن رسیدگی به امور کتابخانه‌های عمومی را مسئولیت حکومت اعلام کرد. این امر منجر به تعیین شرایط اهدای کمکهای دولت به قرائتخانه و کتابخانه‌های عمومی شد و تا سال ۱۹۷۵ علی‌رغم اصلاحات، امور کتابخانه‌های عمومی جزو مسئولیتهای دولت قرار گرفت. در سال ۱۹۷۵ قانون جدیدی تصویب شد که در آن سه مرحله برای افزایش تعداد کتابخانه‌ها و بالا بردن کیفیت آنها پیش‌بینی گردید. در مرحله اول هر شورای شهر موظف گردید که با همکاری نهادهای ذیربط میزان نیاز به کتابخانه و کیفیت آن را مورد بررسی قرار دهد. در مرحله بعد قرار شد برنامه‌ریزان هر استان با توجه به برنامه تهیه شده توسط شهرداریها برنامه‌ای تهیه کنند، و در آخرین مرحله با توجه به داده‌های استانی برنامه ملی تدوین گردید.

در قانون مزبور، همچنین پیش‌بینی شده بود که ۶۰ درصد بودجه کتابخانه‌های عمومی از محل کمکهای دولت و ۴۰ درصد از درآمدهای محلی تامین شود.

در این قانون ویژه‌گیهای اصلی کتابخانه‌های عمومی هلند به شرح زیر بیان شده است:

الف. کتابخانه مؤسسه‌ای قابل دسترسی برای همه اعضای جامعه بوده و همه افراد بتوانند از آن بهره ببرند.

ب. به طور کلی همه جنبه‌های فرهنگی، اجتماعی بایستی در مجموعه کتابها، مجلات و سایر نشریات کتابخانه عمومی متظاهر باشد.

در بخشی از این قانون همچنین به وظایف این کتابخانه‌ها به شرح زیر اشاره رفته است:

وظیفه کتابخانه‌های عمومی را می‌توان در سه زمینه اطلاعات، آموزش و سرگرمی توصیف کرد.

این کار در حالت مجرد صورت نمی‌گیرد،

تهیه کننده: ودیعتی
سفارت جمهوری اسلامی ایران در لاهه

کتابخانه عمومی هلند

مقدمه

نوع دیگر کتابخانه‌های اولیه در قرن نوزدهم، قرائت‌خانه‌ها و موزه‌ها بود که توسط شهروندان ثروتمند برای استفاده ایشان یا تعداد معدودی اداره می‌گردید.

شهراترخت در سال ۱۸۹۲ و دور درخت در سال ۱۸۹۸ جزو اولین شهرهای هلند بود که صاحب چنین کتابخانه‌ها و قرائتخانه‌هایی شد، و سپس سایر شهرها از آنها پیروی کردند. در سال ۱۹۰۶ پنج کتابخانه و قرائتخانه در هلند وجود داشت. این گروه برای هماهنگی امور خود نهادی به نام اتحادیه مرکزی کتابخانه‌ها و قرائتخانه‌های عمومی تأسیس کردند که عملاً از سال ۱۹۱۱ فعالیت خود را آغاز کرد.

توسعه این گونه کتابخانه‌ها تا سال ۱۹۲۱ به کندی پیش می‌رفت و در آن سال تنها ۷۲ کتابخانه عمومی وجود داشت. در سال ۱۹۲۱

تاریخ کتابخانه‌های عمومی هلند به قرن نوزدهم بر می‌گردد و در مقایسه با کتابخانه‌های دانشگاهها جدیدتر است. کتابخانه‌های شهرداریها صدها سال در شهرهایی از قبیل هارلم، خودا و ماستریخت به اشرف و ثروتمندان خدمت ارائه می‌کرده‌اند. اولین محل‌های عمومی مطالعه و کتابخانه‌ها مشابه آنچه در انگلیس مرسوم بود برای عموم تأسیس گردید و از این طریق امکان خواندن روزنامه و مجله برای عامه فراهم شد.

در قرن نوزدهم، اولین کتابخانه‌های عمومی به صورت کتابخانه خصوصی وجود داشت که اغلب آنها توسط اشرف برای کارکنان آنها تأسیس شد و با کمکهای مالی اهدایی افراد یا کلیسا فعالیت می‌کرد.

بلکه در رابطه با تحولات اجتماع از قبیل، آموزش سالمندان و تغییر نظام است. از آنجایی که مؤسسات برای خدمت به عامه به وجود آمده‌اند، کتابخانه‌های عمومی حمایت‌کننده فعالیت‌های آموزشی بوده و از این طریق در به کار بردن سیاست لازم در این زمینه مساعدت می‌کنند. چون دانش‌آموزان در حال حاضر مجبور به کار مستقل و انفرادی یا در قالب گروه هستند کتابخانه‌ها تحت تأثیر نظام آموزشی قرار می‌گیرند.

این مراکز باید اطلاعات وسیع پیرامون موضوعات گوناگون را در برگیرند و دانش‌آموزان بزرگترین استفاده‌کنندگان از آنها هستند. با توجه به تشویق استفاده از اطلاعات توسط عموم، روش‌های جدید کامپیوتری در بعضی از کتابخانه‌ها به کار گرفته می‌شود.

اجرای قانون ۱۹۷۵ تغییر کلی در وضع به وجود آورد. تعداد کتابخانه‌ها به سرعت در مناطق شهری افزایش یافت، تعداد زیادی به ویژه جوانان به دلیل مستثنی بودن از پرداخت حق عضویت به جمع اعضا پیوستند. این گسترش با توجه به افزایش کمک‌های دولت به کتابخانه‌ها ممکن گردید.

در دهه ۱۹۶۰ کتابخانه‌هایی که رابطه نزدیکی با گروه مذهبی خاصی داشتند یا تحت تأثیر جمعیت فکری ویژه‌ای بودند به گرایش عمومی توجه داشته و به تدریج تلاش کردند که جهت جذب کمک‌ها خود را به سوی عدم وابستگی بکشانند.

قانون کتابخانه‌های عمومی تا پایان سال ۱۹۸۶ به قوت خود باقی ماند و از اوایل سال ۱۹۸۷ قانون رفاه اجتماعی حاکم بر امور کتابخانه‌ها گردید. این قانون نیز در واقع اجرایی بوده و بیشتر منظور از آن این بود که به امر تأمین بودجه لازم برای کتابخانه‌ها سروسامان دهد. قانون مزبور علاوه بر امور مربوط به کتابخانه‌ها، سیاست‌گذاری، اعمال آن و تأمین بودجه

آموزش نیمه‌وقت غیررسمی، کارهای اجتماعی فرهنگی، فرصت‌های شغلی مساوی، توسعه جامعه، خدمات اجتماعی و ورزشی را تحت پوشش قرار داد.

به موجب این قانون، مسئولیت در قبال جنبه‌های عملی امور کتابخانه با شهرداری‌هاست و استاندارها مسئولیت مراکز کتابخانه استانی را عهده‌دار هستند. تعهد ارائه خدمات در سطح استانی تدارک خدمات در سطح ملی و ابتکارات به دولت مرکزی مربوط می‌شود.

حکومت مرکزی همچنین مسئولیت مستقیم کتابخانه‌ها و پشتیبانی دانشگاهها و نایبانیان و ملوانان را برعهده دارد. بدیهی است که وظیفه کلی حکومت مرکزی در مورد کتابخانه‌های عمومی در بودجه سالانه کشور جایگاهی ویژه دارد.

ساختار

شهرداری‌ها به ازاء سی هزار نفر جمعیت یک کتابخانه عمومی با چندین شعبه دایر می‌کنند. کتابخانه‌ها مستقل بوده و شهرداری مسئولیت تأمین و استمرار آنها را برعهده دارد.

شهرهای کوچکتر، با جمعیت بین پنج تا سی هزار نفر یک کتابخانه عمومی دارند که با مرکز امانت بین کتابخانه‌ای استان هماهنگ است. در این حالت، کتابخانه توسط هیئت مدیره اداره می‌شود و مرکز امانت بین کتابخانه‌ای در خدمات اداری از قبیل حسابداری استخدام افراد، تهیه کتاب و غیره آنها را یاری می‌دهد. در حوزه این شهرداری‌ها مرکز امانت بین کتابخانه‌ای همچنین مسئولیت ارائه خدمات ویژه به مدارس، افراد مسن، بیمارستانها، و معلولین را به عهده دارد.

شهرهای با جمعیت کمتر از ۵ هزار نفر کتابخانه عمومی جداگانه نداشته و از طرف مرکز امانت بین کتابخانه‌ای و اغلب به صورت سیاره هفته‌ای یک یا دوبار کتاب در اختیار افراد قرار می‌گیرد.

مرکز کتابخانه استان که معمولاً در هر استان یکی است، تکمیل‌کننده خدمات کتابخانه‌های عمومی وابسته به خود است و وظیفه تدارک تسهیلات کتابخانه شهرهای بسیار کوچک را نیز انجام می‌دهد.

به دلیل استفاده بیش از حد از کتابخانه به ویژه از طرف دانش‌آموزان و دانشجویان ۱۲ کتابخانه ویژه در سرتاسر کشور طراحی شده که از کتابخانه‌های محلی حمایت می‌کنند و مواد در حد استاندارد دانشگاهی را برای خوانندگانی که نیاز دارند فراهم می‌آورند.

خدمات کتابخانه‌ای ویژه‌ای برای افرادی که قادر به استفاده از کتابخانه معمولی نیستند، از جمله افراد نابینا یا افرادی که محل ثابتی ندارند مانند دریانوردان پیش‌بینی شده است. چهار کتابخانه برای افراد نابینا در کشور وجود دارد که کتابهای چاپ شده با حروف مخصوص نابینایان و کتاب‌گویا را می‌توان از طریق پست از آنها امانت گرفت. کتابخانه‌ای نیز برای قایقرانان و دریانوردان وجود دارد که در نقاط خاصی به آنها ارائه خدمت می‌کند.

آمار و ارقام

کتابخانه‌های عمومی هلند زیر مجموعه کتابخانه ملی هستند و شبکه کتابخانه‌های عمومی مجموعه‌ای از تسهیلات محلی، استانی و ملی است. حدود ۱۲۰۰ کتابخانه عمومی در سرتاسر کشور وجود دارد و اگر کتابخانه‌های سیار به آن افزوده شوند به رقم ۱۳۰۰ می‌رسد. کتابخانه‌های سیار در ۲۰۰۰۰ نقطه در کشور ایستگاه امانت کتاب دارند.

حدود ۴/۲ میلیون نفر از جمعیت ۱۴/۷ میلیونی هلند عضو این کتابخانه‌ها هستند. بیش از ۶۰ درصد جوانان زیر ۱۷ سال و حدود ۲۰ درصد افراد مسن از آنها استفاده می‌کنند. به دلیل اینکه برای ورود و استفاده از کتابخانه کارت عضویت لازم نیست، در واقع می‌توان برآورد

کرد که این خدمات در اختیار افراد بیشتری قرار می‌گیرد. در تمام کتابخانه‌های عمومی بریده اخبار مربوط به آخرین وقایع پیوسته در دسترس است. کتابخانه‌ها از طریق مرکز منبع رسانه‌های مدرسه به مدارس خدمات ارائه می‌کنند و بنابراین روش به تعداد زیادی از جوانان و کودکان اطلاعات لازم را می‌رسانند. با این وصف به طور غیر مستقیم و بر طبق آنچه برآورد می‌شود کتابخانه در اختیار بیش از نیمی از جمعیت یعنی حدود ۷ میلیون نفر قرار می‌گیرد.

به طور متوسط هر استفاده کننده حدود ۴۳ موضوع در سال امانت می‌گیرد که البته، اقلام موسیقی (نسوار صوتی، دیسک، کتابهای موسیقی، نوار ویدئویی، اسلاید، و فیلم) را در برمی‌گیرد.

نهادهای ذریبیط

۱. مرکز کتابخانه‌های عمومی و ادبیات هلند (NBLIC)

هدف این مرکز بالابردن سطح خدمات کتابخانه‌های عمومی و حمایت از منافع کتابخانه‌هاست، و بر این اساس دو گونه عضو دارد که شامل کتابخانه‌ها و افراد حقیقی است. و در چارچوب این هدف، وظیفه حمایت از منافع کتابخانه‌های عمومی در قبال نهادهای دولتی و ارائه مشاوره و پشتیبانی از کتابخانه‌های تحت پوشش را برعهده دارد.

در این مرکز سه بخش به شرح زیر مسئولیت فعالیت‌های ویژه را برعهده دارند:

الف. کتابخانه کودکان؛

ب. کتابخانه‌های موسیقایی؛

ج. خدمات کتابخانه‌ای برای سالمندان، بیماران، و معلولین.

این مرکز همچنین دارای گروه‌های کاری برای کتابخانه‌های سیار، مدارس، روابط عمومی، تحقیقات، ساختمانها، مواد سمعی و بصری، و آموزش است. این مرکز نه تنها حافظ منافع

کتابخانه‌هاست بلکه خدماتی به آنها در سراسر کشور در زمینه‌هایی از قبیل فهرست‌نویسی کتابها، تهیه مواد جدید، سازماندهی بریده‌های جراید، و غیره ارائه می‌کند.

۲. مرکز خدمات کتابخانه‌های هلند (N.B.D)

اتحادیه تجاری کتاب و اتحادیه سلطنتی ناشران و مرکز کتابخانه‌های عمومی و ادبیات هلند عضو این مرکز هستند. این مرکز برای کلیه کتابخانه‌های عمومی کتاب می‌خرد و پس از گردآوری، فهرست نویسی، و غیره آنها را به کتابخانه‌های ذریبیط به نحوی تحویل می‌دهد که بلافاصله می‌تواند در دسترس مراجعه کنندگان قرار گیرد.

۳. شورای خدمات کتابخانه‌ای و اطلاعات (R.A.B.I.N)

وظیفه این شورا مشورت دادن پیرامون سیاستها در مورد کتابخانه‌ها و خدمات اطلاع‌رسانی به دولت است و این امر را رأساً انجام می‌دهد یا بنا به درخواست به آن مبادرت می‌ورزد. چارچوب فعالیت آن کتابخانه‌های ویژه دانشگاهی، عمومی و کلیه مراکز مسئول تدارک اطلاعات برای عموم و همچنین مساعدت در انجام امور حرفه‌ای و اجرایی است. این شورا به سایر سازمانها نیز بنا به درخواست خدمات ارائه می‌کند. مجلس دوم نیز جهت تنظیم پیش‌نویس لوایح خود از این شورا نظر خواهی می‌کند. این شورا ۹ عضو دارد که برای مدت حداکثر پنج سال انتخاب می‌شوند.

شورای مزبور تاکنون تحقیقاتی پیرامون مسئولیت حکومت مرکزی در قبال کتابخانه‌ها، خدمات اطلاعاتی و رشد اقتصادی، سیاست ملی نگهداری مواد، ارتقاء کیفیت خدمات اطلاع‌رسانی، و نقش کتابخانه‌های عمومی انجام داده است.

۴. سازمان خدمات اطلاعاتی (NBBI)

هدف این سازمان توجه به خدمات اطلاع‌رسانی عمومی در هلند در بهترین ساختار و به بهترین شیوه است. این سازمان طرحهایی را در جهت اهداف فوق هماهنگ کرده یا اجرا می‌کند. برنامه فعالیت آن بالابردن سطح استفاده از اطلاعات، بالابردن سطح دوره‌های آموزشی برای پاسنژگویی به نیاز بازار، فرمول بندی اقدامات برای تعیین استانداردهای ملی است.

۵. مرکز ماشینی کردن کتابخانه‌ها و فهرست‌نویسی (PIGA)

از طریق این مرکز تمام کتابخانه‌ها داده‌های خود را به یک سیستم مرکزی منتقل می‌کنند. این سیستم توسط مرکز ماشینی کردن کتابخانه توسعه‌یافته و فهرست مشترک کامپیوتری (GGC) پدید می‌آورد.

در این مرکز، کتابخانه سلطنتی و مرکز کتابخانه‌های عمومی و ادبیات هلند (NBLIC) برای وارد کردن سالانه حدود ۱۴۰۰۰ عنوان در فهرست مشترک، با یکدیگر فعالیت می‌کنند.

۶. کتابشناسی ملی

کتابشناسی ملی به وسیله این مرکز کامپیوتری گردیده و به دو قسمت تقسیم شده است:

بخش اول آن مربوط به کتابها و قسمت دوم مربوط به مجلات است. کتابخانه سلطنتی فهرست‌نویسی کتابها و تک نگاشتها را به عهده دارد و در زمینه سازماندهی مجلات با دو دانشگاه همکاری دارد.

باید یادآور شد که امور مربوط به کتابخانه‌ها تا اواسط سال ۹۴ تحت اشراف وزارت رفاه، بهداشت و امور فرهنگی بود، ولی اخیراً و به دنبال تشکیل هیئت دولت جدید، امور فرهنگی از این وزارتخانه جدا شده و وظایف آن به وزارت آموزش و علوم محول گردیده است.